

Легенда про Сонну Балку

Вашингтон Ірвінг

(Переклав з англійської Євген Тарнавський)

Знайдено серед пізніх нотаток Дітріха Нікербокера

Приємна земля і сонця спалах
У снах, які бачать заплющені очі.
Повітряні замки, що літають у хмарах,
Назавжди зникають літньої ночі.
Джеймс Томсон "Замок нетерпимості".

У закутку однієї з тих просторих бухт, що заглиблюються в східний берег Гудзону, де річка роздається вшир, — у давні часи голландських мореплавців цю частину водойми називали Таппан-Зі, а перетинаючи її, завжди розсудливо згортали вітрила та молилися про захист святому Миколаю, — там розкинулося невеличке містечко, точніше сільський портик, який дехто називає Грінсбургом, хоча повсюдно він відомий під назвою Таррі-таун. Свою назву поселення отримало ще в старі часи від сумлінних ґаздинь тутешнього краю через нестримну схильність їхніх чоловіків справляти посиденьки в сільській корчмі в базарні дні. Як би там не було, не можу поручитися за цей факт, а просто подаю інформацію задля того, щоб дотримуватися історичної достовірності. Неподалік від цього селища, десть так за дві милі, є невеличка долина або, швидше, балка, оточена високими пагорбами, яку можна назвати одним із найспокійніших місць у всьому світі. Нею протікає невеликий потічок, який тихо шепоче і заколисує. Випадковий свист перепілки або стукотіння дятла — майже єдині звуки, що порушують цей врівноважений спокій.

Пригадую, як в юності застрелив першу білку в цьому гайочку високих горіхових дерев, що затіняє один бік балки. Я блукав за здобиччю до полудня, коли вся природа перебувала в стані особливого спокою, і був вражений гуркотом своєї власної рушниці, який порушив суботній спокій навколо і багато разів повторився сердитим відлунням. Якщо я колись і захочу сховатися в якесь таке місце, куди можна втекти від цього світу і його суєти, з мрією спокійно провести решту свого неспокійного життя, то не знаю нічого кращого за цю маленьку долину.

З огляду на спокій цього краю та своєрідний характер місцевих мешканців, котрі є нащадками перших голландських поселенців, ця віддалена місцина отримала назву Сонна Балка, а сільських хлопців з усієї околиці прозвали соннобалкунами. Дрімотна, мрійлива тамтешня атмосфера, здається, пронизувала все повітря довкола. Хтось переконує, що це місце зачарували вчені німецькі лікарі ще в перші дні свого поселення. А інші стверджують, що там справляв свої ритуали якийсь старий індіанський вождь, шаман і чародій свого племені. І відбувалося це ще до того, як цей

край відкрив мореплавець Гендрик Гудзон. Проте це місце і досі перебуває під впливом якихось магічних сил, що тримають у напрузі всіх добрих людей, змушуючи їх жити в постійному маренні. Вони люблять всілякі незвичайні повір'я, періодично мають видіння, часто бачать дивні сни з минулого і чують музику та якісь голоси. Уся околиця насичена старовинними казками про примар і забобонами. Зірки та метеори падають неподалік долини частіше, ніж у будь-якому іншому місці. І нічне жахіття у дев'ятикратному вияві вподобало цю місцину для своїх розваг.

А злий дух, який навідує цей зачарований край, вочевидь, є ватажком усього бісівського поріддя і з'являється в іпостасі Вершника без голови. Дехто подекує, що це примара гессенського солдата, [\[1\]](#) голову котрому відірвало гарматне ядро в одній із безіменних битв у часи Війни за незалежність, і люди бачили, як він немов летів на крилах вітру в темряві ночі. Привид не обмежувався цією долиною, іноді з'являвся і на сусідніх шляхах, особливо неподалік церкви. Дехто ж із найавторитетніших місцевих істориків, котрі були вкрай обережні, збираючи та сортуючи факти про це явище, стверджує, що тіло кавалериста й справді було поховане біля церкви, а почвара завжди повертається на місце своєї битви, проносячись мов нічний вихор, і що швидкість, з якою вона іноді мчить уздовж долини, як опівнічна блискавка, пов'язана із запізненням і необхідністю повертатися на церковний цвинтар ще до світанку.

Такий загальний зміст старовинної легенди, яка лягла в основу переказів, поширених у цьому царстві тіней. А примару у кожній домівці краю знають як Вершника без голови із Сонної Балки.

Примітно, що згадана мною схильність до надприродного не обмежується лише тубільним населенням долини, вона непомітно захоплює кожного, хто там оселяється на якийсь час. Навіть тверезі та розважливі, наскільки це можливо, вступаючи в сонне царство, через доволі короткий проміжок часу, надихавшись тутешнього своєрідного повітря, починають марити, мріяти та бачити видива.

Згадую про це миролюбне місце з найкращими враженнями, адже саме в таких маленьких відсталих голландських долинах, які трапляються у розлозі штаті Нью-Йорк, і населення, і звичаї, і традиції залишаються незмінними, а великий потік мігрантів і нововведень, які спричиняють такі різкі зміни в інших частинах цієї неспокоїної країни, зовсім не обходить місцевих мешканців. Долини ці — немов маленькі заводи зі стоячою водою поблизу стрімких потоків, озерця де можна побачити соломинку чи бульку, що спокійнісінько хитаються, немов на якорі, або повільно кружляють у своїй іграшковій гавані, не порушуючи поспіху течії струмка. Хоча й минуло багато років відтоді, коли я вештався в сонячних відблисках Сонної Балки, досі себе запитую, чи не доведеться мені застати ті самі дерева і ті самі сім'ї на тому самому етапі життя у своєму захищеному лоні?

У цьому закутку природи у віддалений період американської історії, тобто тридцять років тому, був один гідний чоловік, котрого звали Ікабот Крейн і котрий перебував або, як він сам казав, "забарився" у Сонній Балці, щоб навчати тутешніх дітей. Він був уродженцем Коннектикуту, регіону, який постачає Штати не лише мізками, а й

робочою силою. Щороку звідти прибувають цілі легіони корчувальників лісу і сільських учителів. Прізвище Крейн^[2] дуже пасувало цьому чоловікові. Він був довготелесий, цибатий, вузькоплечий, із довгими руками та ногами. Кисті рук вилізли на цілу милю з його рукавів, ноги більше нагадували дві лопати, а вся його постать була якась безглузда. Голова маленька та пласка зверху, просто величезні вуха, булькаті зелені, наче скляні, очі й довгий, як у кулика, ніс, що нагадував флюгер, який опинився на шпилі, щоб визначити, куди віє вітер. Побачивши, як наставник походить схилом вітряного дня, коли його одяг розвівається і тремтить на тілі, можна було б прийняти чоловіка за якогось провісника голоду, що спустився на землю, або опудало, яке втекло з кукурудзяного поля.

Приміщення його школи складалося з однієї великої світлиці, складеної з неотесаних колод. Вікна були частково засклені, а частково заліплені аркушами зі старих книжок. У години, коли не було уроків, школу охороняла закручена на ручці дверей лозинка, а віконниці стояли підперті кілками. Отож злодій міг би влізти туди без жодних зусиль, проте натрапив би на певні перешкоди при виході. Ідею цю будівничий Йост ван Гуттен, найімовірніше, запозичив у сильця на вугрів. Будинок школи стояв у віддаленій, але живописній місцині, просто біля підніжжя пагорба, порослого деревами, біля потічка, і на одному кінці галявини росла самотня грізна береза. Звідси тихий гомін учнів, які вголос вчили свої уроки, нагадуючи гудіння вулика, добре було чути літнього дня. Час від часу школярів переривав авторитетний голос педагога, з інтонацією погрози або наказу, що інколи супроводжувалися свистом березового прутика і підганяли якогось ледаря на шляху до знань. Щиро кажучи, вчитель був сумлінним чоловіком і завжди дотримувався золотого принципу: "Пожалієш різку — зіпсуєш дитину". Учні Ікабота Крейна, певна річ, зіпсовані не були.

Проте я не вважаю, що він був одним із тих жорстоких шкільних владик, котрі насолоджуються шмаганням своїх підданих. Навпаки, він чинив правосуддя розсудливо, а не строго. Наприклад, рятував від покарання спину слабких і перекладав тягар на сильних. Милував хирлявого, нещасного шмаркача, який тремтів при найменшому помаху лози, але справедливість при цьому нітрохи не страждала завдяки подвійній порції різок широкоплечому голландському вітрогону, який хизувався своєю безстрашністю, та під березою нітився і хмурнів. Вчитель називав це "виконувати свій обов'язок перед батьками" і ніколи не накладав покарання без вельми втішного для покараного застереження про те, що завдяки впевненості наставника в позитивних наслідках "він запам'ятає це і дякуватиме йому до кінця своїх днів".

Коли ж шкільні уроки закінчувалися, вчитель навіть ставав супутником і приятелем для старших хлопчиків. У святкові дні супроводжував малюків додому, особливо тих, хто мав симпатичних сестер або хороших господинь-матерів, у котрих полиці з наїдками ніколи не були порожніми. Отож йому справді вдавалося підтримувати хороші стосунки з учнями. Прибутки від школи були такими мізерними, що їх заледве вистачало педагогові на хліб щоденний. Крейн був справжнім ненажерою, хоч і худий, але апетит мав, як у анаконди. І щоб втамувати його, намагався, згідно зі звичаями

цього краю, засиджуватися та харчуватися в оселях фермерів, чиїх дітей він навчав. Таким чином вчитель жив тиждень в одних, після чого переселявся до інших разом із усім своїм куцим майном, яке перев'язував бавовняною хустиною.

Щоб не надто обтяжувати гаманці своїх сільських меценатів, котрі розглядали витрати на шкільну освіту як непосильний тягар, а вчителя як ледащо, наставник вигадував різні способи показати себе корисним і приємним. Час від часу допомагав фермерам у легших роботах по господарству: сіяв, укріплював тини, водив коней на водопій, приганяв корів із пасовищ і рубав дрова на зиму. Тоді він відкидав всю свою панівну гідність та абсолютну владу, з якими владарював у своїй маленькій імперії-школі, натомість ставав дивовижно м'яким і люб'язним. Чоловік знаходив вдячність в очах матерів, присвячуючи час дітям, особливо малюкам. І як сміливий лев великодушно тримає ягня, так він висиджував із дитиною на одному коліні, водночас похитуючи ногою колиску впродовж кількох годин.

Попри всю свою зайнятість, парубок був ще й місцевим диригентом, і на цій посаді отримав багато дзвінких шилінгів, навчаючи молодь співати псалми. Це додавало йому марнославства по неділях, коли він ставав на хорах перед купкою обраних співаків. Молодик диригував, не дуже зважаючи на пароха. А його виразний голос звучав набагато гучніше за голоси решти вірян. У цій церкві й досі лунають якісь дивні рулади, які чутно навіть за півмилі на зовсім протилежному боці мельникового ставка. Кажуть, що вони дуже нагадують співи, які вичавлював із себе Ікабот Крейн. Так, за допомогою невибагливих, маленьких, але цілком геніальних хитрощів, про які зазвичай кажуть "всіма правдами та неправдами", порядний педагог заробляв копійчину, але всі, хто нічого не тямить у розумовій праці, вважали, що в чоловіка просто чудове та безтурботне життя.

Учитель — це, зазвичай, особа, котра користується певною повагою в жіночій частині села. Він вважається чимось вищим, джентльменом, котрий має надзвичайно вишуканий смак, досяг вчених висот і поступається знаннями лише пароху. Його прихід викликав невеличке хвилювання за чайним столиком у фермера і змушував подавати якусь нестандартну страву — пиріг або тістечка — та навіть діставати срібний чайник. Нашому вченому не бракувало й посмішок тутешніх панночок між службами Божими по неділях, коли він з являвся серед них на церковному подвір'ї. Відтак учитель збирав для них плоди із диких виноградників, що обвили всі навколишні дерева. Читав задля розваги всі епітафії на надгробках або гуляв із дівочим почтом уздовж берегів мельникового ставка. А в той час місцеві парубки пленталися позаду, заздрячи його вишуканій елегантності та спритності.

Через таке напівмандрівне життя вчитель перетворився на своєрідну газету, яка розповсюджувала цілий букет місцевих пліток від оселі до оселі. Тому його завжди зустрічали на порозі із задоволенням. Крім того, жінки шанували парубка як людину ерудовану, оскільки педагог прочитав до кінця кілька книг і знав напам'ять "Історію відьмаків Нової Англії" Коттона Метера, у правдивості якої, до речі, ні крапельки не сумнівався.

У цілому його неймовірна проникливість дивним чином поєднувалася зі щирою довірливістю. Апетит до чарів він мав неймовірний, а його спроможність переварити важкостравне була незвичайною. Й обидві названі схильності міцніли в ньому в міру перебування в цьому зачарованому краї. Жодна розповідь не була занадто брутальною чи жахливою для його ненажерливої пельки. Часто парубка бачили вже після того, як закінчувалися шкільні заняття вдень, на ложі з конюшини на березі невеличкого струмка, що протікав по сусідству зі шкільним будинком, розлігшись, він студіював найвибагливіші казки Метера, аж поки вечірні сутінки не спускалися на друковані сторінки, роблячи їх невидимими. Потім вчитель плентався стежкою вздовж болота, річечки та жаского лісу, до обійстя, де він зараз жив, і кожен відголос природи у вечірню годину ворохобив його збуджену уяву: стогін дрімлюги на пагорбі, квакання деревної жаби, провісниці бурі, зойки пугача або раптовий шелест крил розтривожених птахів, що облаштувалися на ночівлю в гушавині. І навіть світляки, які найяскравіше сяють у найтемніших місцях, лякали чоловіка, коли раптово спалахували на його шляху. А якщо випадково якийсь величезний жук ударявся об нього, несправедливо обганяючи, бідолаха готовий був померти, уявляючи, що його торкнулася відьма. У таких випадках, щоб заглушити думку або відігнати від себе злих духів, єдиним засобом порятунку для вчителя було співання псалмів, а добрі мешканці Сонної Балки сиділи вечорами на призьбах своїх осель і торопіли, чуючи ці гнусаві мелодії, солодкі та протяжні, що долинали з далекого пагорба або з боку затуманеної дороги.

Іншим джерелом неабиякого задоволення для нього в довгі зимові вечори були теревені з голландськими бабусями, коли вони сиділи, повернувшись до пічки, в якій пеклися яблука, шиплячи та лопаючись від вогню, і розповідали дивовижні байки про привидів і бісів, нечисті поля, зачаровані руїни, замовлені мости, зачакловані будинки, а особливо про гессенського кавалериста, або Вершника без голови із Сонної Балки, як його іноді називали. Він, своєю чергою, цілком задовольняв апетити слухачів своїми оповідками про чаклунів, а також повідомляв про погані прикмети та таємничі звуки, що витали в повітрі Коннектикуту, коли там з'явилися перші переселенці. Крім того, дивував присутніх своїми думками про комети та падучі зорі й тривожив фактом, що земля обертається і люди по півдоби живуть сторчголом.

Але за втіху притулитися до пічки, за дверцятами якої палахкотів радісний вогник від дров і куди, звісно, жоден привид не насмільювався пхати свого носа, йому доводилося дорого розплачуватися, повертаючись додому в супроводі жахів. Які химерні силуети і тіні вставали на його шляху в туманному та лякливому блиманні сніжної ночі! З якою тугою він споглядав на якийсь тремтячий промінчик світла, що пробивався з-під фіранки далекого вікна! Як часто торопів перед засніженим чагарником, який, як стіна, перегороджував подорожньому шлях! Як часто холоднів від страшного неспокою, наляканий відлунням власних кроків по закутому льодом моріжку. Навіть не наважувався глянути через плече, боячись побачити, що хтось із потойбіччя женеться за ним! А як часто впадав у повний відчай від завивання вітру серед дерев, гадаючи, що це сам гессенський вершник шукає свою голову!

Усе це, однак, було просто нічними страхами, ілюзіями, що примарно виникають у темряві. І хоча свого часу парубок бачив достатньо духів і неодноразово стикався під час своїх самотніх мандрівок з діяннями сатани, світло все ж таки зводило нанівець усі ці видива. І він прожив би щасливе життя, попри нечистого і всі його вибрики, якби дорогу йому не перетнула істота, що може нашкодити смертній людині більше, ніж привиди, гобліни й усе відьомське поріддя вкупі. Маю на увазі жінку.

Серед шанувальників музики, котрі збиралися ввечері раз на тиждень, щоб отримати настанови в псалмоспівах, була й така собі Катріна ван Тассель, донька та єдина спадкоємиця одного заможного голландського фермера. Вона була квітучою, свіжою панною вісімнадцяти років, пухкенькою, як куріпка, дозрілою, манливою і з такими рожевими щічками, як персики в саду її батька. Юнка славилася не лише своєю вродою, але й майбутнім спадком. Вона була маленькою кокеткою, що виявлялося навіть у манері одягатися, у поєднанні старовинної та сучасної моди, що найбільше підкреслювало чарівність дівчини. Вона носила прикрасу з чистого жовтого золота, яку її прабабуся привезла із Саардама, звабливий старомодний корсаж і провокаційно коротку спідницю, що оголювала найстрункіші ніжки в усій околиці.

Ікабот Крейн мав м'яке та велелюбне серце і не цурався прекрасної статі. Не залишається сумнівів, що такий спокусливий шматочок за короткий час знайшов схвалення в його очах. Особливо після того, як він навідав цю свою ученицю в її батьківській оселі. Старий Балтус ван Тассель був ідеальним взірцем успішного, задоволеного собою ліберального фермера. Він рідко, щоправда, поширював свої погляди чи думки за огорожу власної ферми, але в межах свого маєтку чоловік почувався затишно, щасливо і цілком добре. Він був задоволений своїми статками, але не хизувався ними. Пишався повним достатком, а не способом життя, який вів. Його твердиня розкинулася на берегах Гудзону, в одному із тих зелених, затишних, родючих куточків, в яких голландські селяни дуже любляють осідати. Високий в'яз розкинув своє широке гілляччя, а з його коріння витікало джерело м'якої та солодкої води, що струменіла з добре прилагодженої тут бочечки.

Вода перетікала, виблискуючи в траві, до сусіднього струмка, який тихо дзюрчав серед карликових верб і вільшаника. Неподалік на фермі стояла велика комора, що могла б за потреби служити приміщенням для церкви. Кожне вікно і щілина будівлі, здавалося, ось-ось лусне від фермерських статків. З ранку до вечора чулися звуки ціпа, ластівки та шпаки збирали зерно і весело щебетали під стріхою. Цілі зграї голубів — деякі одним оком спостерігаючи за погодою, інші ховаючи голови під крило або схиляючи їх на свої груди, а ще інші надимаючись, вуркочучи і кланяючись своїм самичкам — тішилися сонячному світлу на дахах. Гладкі неповороткі свині, навдивовижу спокійні, рохкали в затінку хліва, з якого час від часу, щоб хапнути повітря, вибігали поросята. У водоймі неподалік плавала велетенська ескадра білосніжних гусей, які конвоювали цілий флот качок. Полки індиків заповнювали своїм гоготінням фермерський двір, а цесарки сварливим, невдоволеним плачем нагадували схильних до чвар ґаздинь. До всього цього перед коморою походжав галантний півень,

взірець чоловіка, воїна та бездоганного джентльмена. Він махав своїми блискучими крилами, напинався від гордощів, що переповнювали його серце, іноді дряпав землю ногою, а потім гречно закликав свою голодну родину поласувати соковитим шматочком, який зумів виявити.

Педагогові аж слина потекла, коли він побачив цю розкіш, що обіцяла цілу зиму в достатку. Його зажерлива уява малювала собі кожного підсвинка з пудингом у животі та яблуком у пиці. Голуби щільно вкладалися в ложе смачного пирога і вкривалися хрусткою скоринкою. Гуси плавали у власному жирі, а качки чарівно тушкувалися в печі, як щасливі подружні пари, щедро политі цибулевим соусом. У свинях він бачив лише тоненько нарізані шматочки печені і соковиту смачну шинку. Індичка в його очах уже оберталася на рожні із шийкою під своїм крилом і, певна річ, з намистом із солодких ковбасок. І навіть яскравий півник лежав на спині у гарнірі із задертими лапками, ніби бажаючи помилювання, яке лицарський дух зневажив просити за життя.

Як тільки вражений Ікабот уявив собі все це, і як тільки його банькаті зелені очі окинули ці ситні пасовиська, багаті лани пшениці, жита, гречки й індіанської кукурудзи, а далі — сад з рум'яними плодами, що оточував теплий будиночок ван Тасселів, його серце зажагнуло дівчини, котра мала успадкувати всі ці статки, а уява наповнилася ідеями, як легко можна було б перевести їх у готівку, а гроші вкласти у широкі простори дикої землі та дерев'яний палац у якійсь глушині. Несамовита фантазія парубка вже була цілковито поглинута реалізацією його надій та подарувала йому образ квітучої Катріни з цілим виводком дітей на підводі, завантажений домашнім крамом, з горщиками та чайниками, що торохкотіли під нею. Він бачив себе верхи на конячці з лошаком позаду дорогою в Кентуккі, або Теннессі, або бозна-куди!

Коли ж молодик увійшов до хати, то його серце було остаточно підкорене. Це був один із тих просторих будинків, зрубів, але з низькими похилими дахами, збудованими у стилі, привезеному першими голландськими поселенцями. Карнизи були низько опущені й утворювали піддашок, що рятував у негоду. Під ним висіли плащі, упряж, розмаїтий реманент, потрібний у господарстві, та сіті для риболовлі в річці неподалік. Лавки попід стінами призначалися для користування в літню пору. Прядка стояла в одному закутку, а маслоробка — в іншому, що вказувало на різноманітні способи використання цього просторого ґанку. Звідси цікавість Ікабота проникла в сіни, центральне місце всієї оселі та осередок звичного перебування. Тут парубка вразили ряди блискучого олов'яного начиння, що вишикувалося в довгому буфеті та засліплювало очі. В одному кутку стояв величезний мішок куделі, готової для прядіння, в іншому лежав шмат вовняної тканини, знятої зі станка. Качани індіанської кукурудзи, в'язки сушених яблук і персиків, розвішані веселими низками вздовж стін, чергувалися з гірляндами гіркого перцю, а прочинені двері вели до світлиці, де стояли крісла та столики з темного червоного дерева, що вилискували, як дзеркала. Таганець зі своїми вічними супутниками — совком та щипцями — поблискував крізь стебельця аспарагуса, що звисав зверху. Декоративні апельсини та черепашки прикрашали коминок. На нитках над ним були підвішені яйця чудернацьких птахів, а з-під стелі, посеред

кімнати, звисало величезне яйце страуса. Кутова шафа, двері якої навмисне залишили відхиленими, демонструвала величезні скарби: старовинне срібло та вишукану китайську порцеляну.

З цієї миті Ікабот накинув оком на ці казкові статки, що вкрай збурили його розум. Єдине завдання молодика полягало лише в тому, як здобути прихильність незрівнянної доньки ван Тасселя. Проте, щоб досягти такої мети, треба здолати більш реальні труднощі, ніж ті, що випадали на долю якогось нещасного лицаря, котрий рідко натрапляв на щось інше, окрім велетнів, чародіїв, вогнедишних драконів та інших легко зборимих супротивників, та змушений був пробиватися крізь залізні чи мідні ворота й мури неприступного замку, щоб дістатися туди, де тримали даму його серця. Усе це лицар проходив так само легко, як дехто добирався до начинки різдвяного пирога. І тоді красуня дарувала йому, природно, свою руку. Ікабот, зі свого боку, мав здолати шлях до серця сільської кокетки, що лежав через лабіринт примх і забаганок, які породжували нові труднощі та перепони. Йому доведеться зіткнутися з натовпом страшних суперників із плоті та крові, численних сільських шанувальників, котрі чатували на підступах до її серця, пильно та сердито наглядаючи один за одним, але готові об'єднатися в спільній борні проти якогось нового конкурента.

Серед них найгрізнішим супротивником був кремезний, метушливий і запальний молодик на ім'я Авраам, або по-голландськи Бром ван Брунт, місцевий герой, котрий славився своїми подвигами, силою та жорстокістю. Це був широкоплечий і м'язистий телепень, із коротким кучерявим чорним волоссям, неоковирний, але й не те, щоб неприємної зовнішності, в якій поєднувалися зухвалість і нахабство. З огляду на могутню статуру Геркулеса і неймовірну силу він отримав прізвисько Бром Бонс^[3], за яким його всюди і знали. Ще він здобув славу напрочуд спритного вершника, що вправлявся на коні не згірш татарина.

Був першим у всіх перегонах і найсильнішим у парубоцьких поєдинках. А оскільки фізична сила завжди є переконливим аргументом у сільській місцевості, Бром Бонс виступав суддею в усіх суперечках і, збивши свою шапку набакир, виносив присуд безапеляційним тоном, який не передбачав ні невдоволення, ні заперечення. Він завжди був готовий як до бою, так і до витівок. Але мав швидше запальну, ніж лиху вдачу. З його зневажливої натури назовні виривалося молодецьке почуття гумору. У нього було троє-четверо товаришів, котрі вважали його взірцем для наслідування, і на чолі цього почту він роз'їжджав околицями, беручи участь у кожній бійці або забаві. У холодну пору його вирізняла хутряна шапка, увінчана хвостом лисиці. І коли місцевий люд на сходах помічав цей впізнаваний головний убір ще здалеку на чолі загону відчайдушних вершників, то завжди очікували на шквал. Іноді ватага мчала повз сільські хатинки опівночі з вигуками і лементом, нагадуючи війська донських козаків. І бабусі, прокинувшись зі сну, прислухалися якусь мить, квапливо хмурніли, а потім зауважували: "Хай йому грець, тому Бром Бонсу і його банді!" Сусіди спостерігали за ним зі страхом, захопленням та доброзичливістю водночас. А коли в околиці спалахував божевільний скандал чи зчинялася сільська бійка, завжди хитали головами,

не сумніваючись, що до цього доклався Бром Бонс.

Цей романтичний герой довгий час волочився за квітучою Катріною, обравши її об'єктом своїх непристойних залицянь. І хоча ці залицяння більше нагадували ніжність та турботу ведмедя, усе ж шепотіли, що юнка не розвіяла надії парубка. Його прагнення слугували сигналами для решти кандидатів, котрі звільняли дорогу, не бажаючи завадити левові в його амурах. Тому коня молодика не раз помічали прип'ятим до конов'язі ван Тасселя недільного вечора. Це була ознака того, що його господар упадає або, як він казав, в'ється десь усередині. Тому інші шанувальники відступали у відчаї і переносили свої змагання в інші закутки.

Ось такий грізний був суперник, із яким Ікаботу Крейну доведеться зітнутися. Зваживши всі нюанси, навіть дужчий за нього чоловік зійшов би з дистанції, а набагато розумніша людина просто впала б у розпач. Проте у вдачі цього молодика щасливо поєднувалися поступливість і наполегливість. І з вигляду, і за характером — гнучкий, приємний, але міцний. Інколи він міг зігнутися, але ніколи не ламався. Часом доводилося схилитися навіть під найменшим натиском, та в якийсь момент, зовсім непомітно, парубок випрямлявся і ніс голову так само високо, як і раніше.

Відкрито стати на герць із таким суперником було б шаленством. Адже Бром не належав до людей, схильних поступатися своїми вподобаннями, і був коханцем, пристраснішим за самого Ахілла. Тому Ікабот досягав свого тихим і м'яким натиском. Прикриваючись статусом учителя співів, він часто навідувався в цю оселю. Проте вдався до цього зовсім не тому, що остерігався втручання батьків, яке так часто стає каменем спотикання на шляху закоханих. Балтус ван Тассель мав просту поблажливу душу. Він любив свою доньку навіть більше за свою люльку і, як мудра людина і люблячий татусь, ні в чому їй не перечив. Його порядній маленькій дружині також було не до того, щоб до чогось прислухатися, бо була поглинута господарством та турботами про домашню птицю. Жінка вважала, що качки та гуси — дурні птахи і за ними постійно треба наглядати, а дівчата можуть попиклуватися про себе й самі. Ось чому заклопотана молодиця метушилася по будинку або пряла в одному кінці сіней, у той час як чесний Балтус димів своєю вечірньою люлькою в іншому, спостерігаючи за подвигами маленького дерев'яного воїна, прикріпленого на верхівці комори, який, тримаючи по мечу в кожній руці, боровся з вітром. Отож Ікабот міг проводити час із донькою біля джерела під великим в'язом або гуляючи в сутінках, у пору, настільки сприятливу для красномовства закоханого.

Волю не знати, як жіночі серця здаються та як їх завойовують. Для мене вони завжди були загадкою і предметом захоплення. Декотрі жінки, схоже, мають лише одне вразливе місце й одну шпарину для ключа, в той час як інші надають безліч можливостей і їх можна завоювати тисячами різних способів. Великий тріумф — досягти бажаного першим способом, але найкращим свідченням майстерності стратега є володіння другим, бо людина має битися за кожне вікно й кожні двері своєї фортеці. Той, хто завоює тисячу пересічних сердець, має право на загальне визнання. Але справжнім героєм є той, хто упокорить норів кокетки. Певна річ, Бром Бонс був аж

ніяк не лицарем і з того моменту, коли за справу взявся Ікабот Крейн, шанси попереднього помітно знижувалися. Його коня більше не бачили прип'ятим до конов'язі недільного вечора, і смертельна ворожнеча поступово посилювалася між ним і наставником із Сонної Балки.

У Брома було все ж таки трохи брутального лицарського духу, тому він прагнув у відкритій борні відстояти свої претензії на руку дівчини у чистому полі, відповідно до свого розуміння лицарських вчинків у давні часи. Але Ікабот надто добре усвідомлював силу свого суперника, щоб стати з ним на герць. Він чув вихваляння поламати ребра супротивнику, скласти вчителя вдвоє і запхати на полицю в приміщенні школи. Педагог був занадто обережний, щоб надати супернику таку можливість. Його послідовне й уперте миролубство не залишало Бромові жодної альтернативи, крім тієї, щоб вдатися до засобів сільської дотепності, в яких він вважався фахівцем, і накинутися на свого суперника зі звичними своїми жартами. Ікабот став об'єктом химерного переслідування з боку Бонса та його банди шалених вершників. Вони спустошили досі мирне його обійстя, у школі співів забили комин, а однієї ночі вдерлися всередину, незважаючи на хитру застережну конструкцію із закрученої лозини і віконниць з кілками, та нарobili такого бешкету, що бідний учитель подумав, ніби до нього навідалися відьми для свого шабашу. Але ще більше вражало те, що Бром користав із будь-якої нагоди, щоб виставити суперника бевзем у присутності володарки свого серця, навчив свого собаку скімлити і називав тварину гідним суперником Ікабота, що не гірше за нього голосить псалми.

Так тривало якийсь час, без особливих змін ситуації, що склалася в обох ворожих станах. Одного прекрасного осіннього дня Ікабот, перебуваючи в замріяному настрої, сидів на високому ослінчику, з якого зазвичай спостерігав за всіма подіями в своєму маленькому царстві. У руці тримав лінійку, наче скіпетр деспотичної влади, лоза правосуддя висіла на трьох цвяхах за його престолом, постійно погрожуючи порушникам, тоді як на столі перед учителем можна було побачити розмаїті предмети контрабанди та заборонені види зброї, виявлені в кишенях ледачих хуліганів: недоїдені яблука, пастки для мух і цілі легіони завзятих маленьких бойових півників, зроблених із паперу. Либонь, нещодавно був учинений якийсь жорстокий акт правосуддя, бо учні працелюбно схилюлися над своїми підручниками або нишком шепотіли, стежачи одним оком за наставником, котрий наглядав за своїми підступними підопічними. Тиша в класі аж дзвеніла. Її раптово порушила поява негра, одягненого у вовняну куртку з каптуром, вовняні штани й округлу шапку, схожу на головний убір Меркурія. Він сидів верхи на дикому необ'їждженому лошакові і керував ним мотузкою замість вуздечки. Прибулець під'їхав до дверей школи та запросив Ікабота відвідати свято або вечорниці, що відбудуться наприкінці цього дня в мінгера ван Тасселя. Він передав своє послання з урочистим виглядом, намагаючись грамотно говорити, як усі чорношкірі у випадках, коли виконували доручення такого штибу. Відтак, сповнений важливості та терміновості своєї місії, вершник перестрибнув через потік, і тільки його й бачили.

Усе це спричинило метушню та гамір у доти спокійному класі. Учні співали свої

уроки, не зупиняючись на дрібницях. Ті, хто був меткіший, безкарно пропускали більше половини текстів, а ті, хто припізнявся, засвоювали вивчене за допомогою лозини, що хльостала по їхніх спинах, від чого сприйняття матеріалу пришвидшувалося і важкі слова швидше вимовлялися. Підручники були розкидані, замість того, щоб шикуватися на полицях, чорнильниці перевернуті, лавки попадали, й уся школа спорожніла за годину до призначеного часу. Здавалося, що на волю вирвався цілий табун молодих бичків, які бешкетували на зеленому лузі, радіючи своєму дочасному звільненню.

Галантний Ікабот згаяв щонайменше півгодини на свій туалет і якнайретельніше почистив, правду кажучи, єдиний, чорного кольору, але поруділий від часу костюм. Він влаштував собі оглядини перед уламком розбитого дзеркала, яке висіло в школі. Щоб з'явитися перед своєю коханою, як личить справжньому кавалерові, парубок позичив коня у фермера, в котрого зараз проживав, старого холерика-голландця на ім'я Ганс ван Риппер. Так старанно міг готуватися в дорогу лише середньовічний лицар, котрий вирушав на пошуки пригод. Вважаю, що з метою цілковитої відповідності істинному духу романтичної історії доцільно подати короткий опис зовнішності й обладунків мого героя та його коня. Тварина, на якій сидів учитель, була виснажена роботою за плугом і, мабуть, залишила на полі майже все, окрім свого норову. Сухоребра та кошлата, з овечою шиєю і головою, схожою на молоток. Руда грива і хвіст сплуталися і були всіяні реп'яхами. Одне око вже нічого не бачило за більмом, а інше виблискувало, наче в ньому сам чорт сидів. Колись це був вогонь, а не огир, якщо судити по імені Порох, яке носила шкапина. Насправді ж він був улюбленцем свого господаря, дратівливого ван Риппера, котрий свого часу мав славу завзятого вершника і, дуже ймовірно, передав тварині частку своєї вдачі. Бо, незважаючи на старий і занехаяний вигляд, коли кінь дивився, здавалося, що сам диявол ховається в ньому більшою мірою, ніж у будь-якого молодому лошаку в околиці.

Ікабот був відповідним вершником для такого коня. Він їздив із короткими стременами, так що ноги майже торкалися сідла, а гострі коліна стирчали, як у коника-стрибунця. Батіг тримав у руці перпендикулярно, як скіпетр, і коли коняка підстрибувала, рухи його рук нагадували махання крилами. Маленька вовняна шапчина зсунулася майже на ніс, прикриваючи вузьку смужку чола, а поли його чорного плащика облягали хвіст шкапини. Так виглядали Ікабот і його кінь, коли вони виїжджали за ворота Ганса ван Риппера, і це було видовище, яке рідко коли можна побачити при денному світлі.

Як я вже казав, стояв прекрасний осінній день. Небо було ясне та безтурботне, а природа одяглася в багату золоту ліврею, яку ми завжди пов'язуємо з уявленням про достаток. Ліси начепили статечні брунатні та жовті кольори, а деякі ніжні дерева були вкриті памороззю й виблискували оранжевими, фіолетовими та червоними барвами. Високо в небі виднілися зграї диких качок, білки перегукувалися у букових і горіхових гаях, а замислений свист перепілки подекуди долинав із сусідніх прибраних полів.

Маленькі птахи влаштовували свої прощальні банкетети. У захваті цвірінькаючи та радіючи, вони стрибали з куща на кущ, з одного дерева на інше, безтурботні та

легковажні, бо навколо панували великий достаток і пошавлення. Пурхала пихата коноплянка, улюблена здобич мисливців, озиваючись пронизливими та сварливими нотками. Чорні дрозди літали темними хмарами, стукотів золотокрилий дятел зі своїм малиновим капелюшком, широкою чорною смужкою, подібною на намисто, і яскравим пір'ям; омелюхи тріпотіли крильцями з червоними краєчками та хвостиками з жовтими кінчиками, і на голівках також мали маленькі шапчини з пір'я; голуба сойка, галаслива чепурунка, у своїй блакитній блузці та білосніжній білизні, щебетала та цвірінькала, вклонялася, присідала і згиналася, прикидаючись, що приятелює з кожним співаком у гайочку.

Поки Ікабот повільно трюхикав по дорозі, його очі, широко відкриті на все, що має стосунок до кулінарного достатку, насолоджувалися скарбами веселої осені. З усіх боків він бачив щедрий урожай яблук: деякі плоди висіли важким тягарем на деревах, інші вже були зібрані в кошики та діжки для продажу на базарі, ще інші, насипані високими горами, чекали, коли їх перепустять на сидр. Далі споглядав на розлогі поля індіанської кукурудзи, з-під листяного покриву на кожному стеблі якої виднілися обсіпані золотом чубчики, викликаючи в уяві тістечка та заварні пудинги. Під кукурудзою лежали жовті гарбузи, обернувши свої гладкі й округлі животи до сонця та обіцяючи в майбутньому розкішні пироги. Вершник минав запашні гречані поля, що віддавали запахом вулика. Побачивши їх, чоловік відчував на язичці смачні млинці, добре обсмажені та приправлені медом чи патокою делікатною маленькою рученькою Катріни ван Тассель.

Насичуючи таким чином свою уяву низкою солодких думок і цукрових мрій, гість просувався вздовж шеренги пагорбів, з яких відкриваються найгарніші краєвиди на могутній Гудзон. Сонце поступово ховало свій широкий диск на заході. Розлогий Таппан-Зі лежав нерухомий і нагадував дзеркало, за винятком легких бриж, що то тут, то там хвилювали поверхню, витягаючи та подовжуючи синю тінь далекої гори. Кілька бурштинових хмар висіли в небі, не потривожені жодним подихом вітру, який міг би їх нагнати. Горизонт, що спершу палав золотавим відтінком, поступово міняв свій колір на соковитий яблучно-зелений, який перетворювався в небесно-блакитний. Косий промінчик, що затримався на заліснених краях урвищ, які де-не-де нависали над річкою, зникав у темно-сіро-фіолетовій кам'янистій глибочині. У далечині виднілося маленьке суденце, що повільно спускалося вниз за течією, з вітрилом, яке безжурно звисало зі щогли. А оскільки у нерухомій воді віддзеркалювалося небо, то здавалося, що кораблик наче ширяє в повітрі.

Під вечір Ікабот нарешті дістався до маєтку пана ван Тасселя і застав там гордість і весь цвіт краю — літніх фермерів, одна шкіра та кості, у домотканих плащах і бриджах, синіх панчохах і величезних черевиках із вибагливими пряжками. Біля них звивалися їхні хирляві, але жваві дружини, у цупких очіпках, коротких сукнях і довгих спідницях, також домашньої роботи, з ножицями та шпильками в торбинках на поясі. Панночки були одягнені, як і їхні матері, за винятком випадків, коли солом'яний капелюшок, пістрява стрічка або біла сукня засвідчували вплив міських віянь. Поруч стояли сини

в коротких колушках із рядами величезних мідних ґудзиків, їхнє волосся було заплетене за тогочасною модою в косички, особливо в тих, кому вдалося для таких цілей купити шкіру вугра, яка по всьому краю вважалася засобом для зміцнення волосся.

Бром Боне був головним героєм цього свята. Він приїхав на вечорниці верхи на своєму улюбленому Шибайголови, і цю істоту, як і господаря, переповнювала зла сила, якою ніхто, крім нього, не міг управляти. До слова, парубок славився тим, що віддавав перевагу норувистим тваринам, схильним до всіляких вибриків, що піддавали вершника постійному ризику скрутити собі в'язи, бо вважав слухняну, добре вишколену коняку недостойною хлопця його вдачі.

Даремною справою було б описати той чарівний світ, який відкрився погляду мого героя, коли він увійшов у світлицю ван Тасселя. І це були не дівчата, котрі вражали своїми пишними формами з розкішними відтінками рум'яного та білого, а зваблива чарівність справжнього голландського святкового стола в розкішний осінній період. Він був заставлений тацями з різними тістечками, від вигляду яких відбирало мову і рецепти яких відомі лише досвідченим голландським господиням! Були там і горіхові пончики, і ніжний "олі коек"[\[4\]](#), хрусти, солодкі торти з листового тіста, імбирні пряники та медові коржики — ціла родина ласощів. Виднілися пиріжки з яблучною, персиковою та гарбузовою начинкою.

Тонко порізана шинка та копчена яловичина, приємні страви зі сливового мармеладу, а також персики, груші й айва. Не кажу вже про смажену рибу, запечену птицю, а також полумиски молока та вершків. Усе було розставлено навпереміш, майже у тому ж порядку, як я назвав, а родинний чайник випускав хмари пару посеред столу, хай буде благословення це видиво! Мені бракує дихання та часу, щоб описати цей банкет так, як він того заслуговує, бо надто хочеться продовжити свою історію. На щастя, Ікабот Крейн нікуди не поспішав, на відміну від свого літописця, і віддавав належне кожній страві.

Він був доброю та вдячною істотою, чиє серце розширювалося пропорційно до того, як черево наповнювалось смачним вмістом. І настрої підіймався в нього водночас із вживанням їжі, як у деяких чоловіків під впливом міцних напоїв. Ікабот нічого не міг розгледіти, повертаючи своїми булькатими очиськами навколо, коли їв, і всміхався від думки, що одного дня може стати господарем цієї оселі з майже неймовірною розкішшю та пишнотою. Уявляв, як зможе повернутися спиною до приміщення старої школи, як клацне пальцями перед обличчям Ганса ван Риппера або якогось іншого нікчемного покровителя та як гнатиме втришия якогось прибуду-педагога, якщо той наважиться назвати його колегою.

Старий Балтус ван Тассель метушився серед гостей із обличчям, що розпливалося від гарного настрою, круглим і веселим, як повний місяць. Його зауваження були стислі, але виразні, обмежувалися плесканням по плечу, гучним реготом і настирливим припрошенням "налягти та допомогти собі самому".

Але ось звуки музики із загальної кімнати, точніше зали, покликали до танцю.

Музикантом був старий сивочолий негр, котрий більш ніж півстоліття виконував роль мандрівного оркестру колонії. Його інструмент був таким старим і розбитим, як і він сам. Більшу частину свого часу музика скрипів на двох-трьох струнах, супроводжуючи кожен рух смичка помахом голови, кланявся майже до землі й тупав ногою, зустрічаючи кожную свіжу пару.

Ікабот пишався своїм умінням танцювати, як і своїми вокальними здібностями. Жоден м'яз, жодна жилка в нього не простоювала. Спостерігаючи вихилися парубка, вихор рухів його фігури, ноги, які тупотять по всій кімнаті, можна було б подумати, що перед вами опинився сам святий Вітт, благословенний покровитель танців і танцюристів. Він вражав усіх негрів будь-якого віку та розмірів, котрі збіглися з ферми й околиць і стояли тепер, утворюючи піраміду з блискучих чорних облич у кожному вікні й дверях, та із захопленням споглядали видовище, вибалушивши білі очні яблука й показуючи в посмішці від вуха до вуха ряди білих, як слонова кістка, зубів. Чи міг би поводитися інакше у стані збудження та радості той, хто батожив своїх шибеників? Володарка його серця стала йому партнеркою в танці і люб'язно всміхалася у відповідь на всі його любовні фіглі. А Бром Бонс, згоряючи від кохання та ревнощів, самотньо нидів собі в куточку.

Коли танець скінчився, Ікабот притерся до зграйки мудрагелів, котрі разом із Балтусом ван Тасселем влаштувалися курити на ганку, згадуючи старі часи та розповідаючи довгі історії про війну.

Край, про який я розповідаю, був у ті часи однією із тих відомих місцин, що рясніють літописами та видатними людьми. Лінія фронту між британцями й американцями під час війни проходила зовсім поруч. Тому це була арена для мародерства й безладу з боку дезертирів, ковбоїв та прикордонного лицарства. Відтоді минуло достатньо часу, щоб кожен байкар міг прикрасити оповідку, дещо додавши від себе, і через забутість спогадів самому стати героєм кожної історії.

Тут розказували історію про такого собі Доффа Мартлінга, голландця-велетня із синьою бородою, котрий мало не знищив британський фрегат зі старовинної залізної дев'ятифунтової гармати. Але ця грізна зброя вибухнула під час шостого пострілу. А ще був один старий джентльмен, котрий залишиться безіменним, бо він занадто багатий господар, щоб про нього згадувати без вагомої причини. У Битві білих рівнин, будучи неабияким майстром фехтування, він відбив кулю своєю короткою шпагою. При цьому виразно чув, як вона просвистіла біля леза, бачив, як блиснула, ударившись об ефес, на підтвердження чого завжди був готовий показати цю саму шпагу з дещо пом'ятим ефесом. Існувало ще кілька людей, котрі були такими самими чудовими вояками, і кожен із них вважав, що це він доклав вирішальних зусиль до щасливої перемоги в тій війні.

Але все це було дурницями порівняно з оповідками про примар і злих духів, які мали тут надзвичайну популярність. Цей край був багатий на вибагливі перекази такого штибу. Місцеві легенди та забобони буйно процвітають у таких забутих і давно заселених закутках. Але їх затоптують ногами юрби волоцюг, із яких здебільшого

складається населення околиць нашої країни. У більшості наших селищ привиди не мають підтримки, не встигли вони заснути і повернутися в могили, як їхні ще живі друзі перебираються в інші краї. Тому коли вони виходять уночі, щоб пошвендяти, то не знаходять нікого знайомого, аби поспілкуватися. Це, мабуть, і є причиною того, чому ми так рідко чуємо про примар в інших місцях, за винятком наших давніх голландських поселень.

Однак безпосередньою причиною поширення надприродних казок у цих місцях була, без сумніву, близькість до Сонної Балки. Її вплив відчувався в самому повітрі, яке кишіло місцевими почварами. Воно розповсюджувало атмосферу мрій і фантазій, що заражала всю округу. В оселі ван Тасселя були присутні кілька байкарів, котрі зазвичай могли пригостити присутніх своїми дикими і водночас захоплюючими легендами. Вони розповідали багато похмурих казок про похоронні процесії та жаскі зойки біля велетенського дерева, де схопили нещасного майора Андре і яке росло неподалік. Дехто згадував також і про білу пані, котру не раз бачили в похмурому яру біля Воронячої скелі, де вона колись згинула в снігу, і її лемент долинав звідти зимовими ночами перед кожною хуртовиною. Проте більшість оповідок була присвячена улюблений примарі Сонної Балки — Вершнику без голови, котрого кілька разів помічали, як він нишпорив околицями. Подейкували, що вночі він стриожить свого коня серед могил на церковному кладовищі.

Усамітнене розташування цієї церкви, здавалося, вабило туди неспокійних духів. Вона стояла на пагорбі серед акацій та розлогих в'язів, із-за яких її скромні вибілені стіни висвічували як християнська чистота з келії самітника. Пологий схил спускався від неї до сріблястої поверхні води, оточеної високими деревами, поміж котрими можна було б розгледіти голубі пагорби Гудзону. При спогляданні порослого травою кладовища, де тихенько дрімало сонячне проміння, здавалося, що мертві нарешті можуть тут спокійно спочити. З одного боку церкви тягнулася широка лісова балка, вздовж якої шумів великий струмок поміж розбитого каміння та стовбурів повалених дерев. Колись неподалік від церкви через глибоку та темну частину потоку хтось перекинув дерев'яний міст. Дорога, що вела до моста, та й він сам ховалися у густій тіні навислих дерев навіть посеред дня, а вночі вже цілковито занурювалися в непроглядну темряву. Таким був один із улюблених притулків Вершника без голови і місце, де його бачили найчастіше. Розповідали історію про старого Бровера, котрий більше за інших сумнівався в існуванні примар. Проте й він надибав вершника, повертаючись зі своєї прогулянки Сонною Балкою, відтак був змушений сісти позад нього, галопувати по заростях і чагарниках, через пагорби та болота, доки вони не дісталися моста. Там вершник раптово перекинувся на кістяк, скинув старого Бровера у потічок і з ударом грому помчав над верхівками дерев.

Ця історія навела на згадку про втричі дивовижнішу пригоду Брома Бонса, котрий запевнив, що гессенський вершник — затятий верхівець. Він заявив, що вертався якось уночі із сусіднього села Сінг-Сінг, аж тут його наздогнав нічний кавалерист, і Бром Бонс запропонував йому перегони за келих пуншу. А ще хлопець вихвалявся, що його

Шибайголова навіть виграв би їх, бо по всій балці переганяв почвару, та як тільки вони дісталися до моста, гессенський вершник вирвався вперед і зник у спалаху полум'я.

Усі ці історії, що розповідали монотонними та боязкими голосами, якими люди балакають у темряві, й обличчя слухачів, котрі лише інколи освічувалися випадковою жаринкою люльки, глибоко закарбувалися у свідомості Ікабота. Він щедро відплатив за насолоду від гостини, процитувавши свого улюбленого автора Коттона Метера і додавши кілька чудових оповідок про події, які сталися в його рідному штаті Коннектикут, і про страшних почвар, яких зустрічав у своїх нічних прогулянках по Сонній Балці.

Свято поступово вщухло. Старі фермери повсаджували свої сім'ї на підводи, торохкотіння котрих чулося якийсь час на дорогах і відлунювало далеко в горах. Декотрі дівчата повсідалися на коней позад своїх коханих, і їхній запальний сміх, що звучав упереміш із цокотінням копит, звеселяв тихі ліси, але звучав усе тихіше й тихіше, доки зовсім не вщух. Й околиця з галасливої та веселої перетворилася на мовчазну та безлюдну. Лише Ікабот затримався, щоб відповідно до традицій закоханих побути наодинці зі своєю обраницею. Він навіть не сумнівався, що перебуває зараз на шляху до успіху. Що сталося під час тієї зустрічі, не можу сказати, бо нічого про неї не знаю. Однак боюся, щось пішло не так, бо закоханий вибрався на свіже повітря з вельми спустошеним і похмурим виглядом. Ох, ці жінки, ці жінки! Можливо, панночка вирішила жорстоко пококетувати? А може, заохочення залицянь бідного педагога було лише способом завоювати серце його суперника? Тільки небо знає це, але не я! Досить сказати, що Ікабот вийшов звідти, наче хотів украсти курку, а не серце юнки. Не дивився ні праворуч, ні ліворуч, не оглядав фермерські статки, до яких раніше був такий ласий, а пішов прямо до конюшні, де кількома стусанами та копняками виштовхав свого коня із затишного стійла, в якому тварина солодко дрімала, мріючи про гори кукурудзи та вівса і цілі долини, порослі тимофіївкою та конюшиною.

Коли Ікабот засмучено та неквапливо рушив у свою подорож додому, мінаючи високі пагорби, які здіймаються над Таррітауном, повз які так радісно кілька годин тому мчав у протилежний бік, надворі стояла нічна година, найслухніша для чаклунів. Пора була такою ж сумною, як і він сам. Далеко вниз Таппан-Зі ніс у невідомість свої брудні та бурхливі води, тут і там височіли щогли над шлюпками, які спокійно стояли на якорі біля берега. Такої глибокої ночі ледве чутно було брехню якогось сторожкового собаки на протилежному березі Гудзону. Гавкіт був настільки невиразний і слабкий, що лише міг дати уявлення, яка велика відстань відділяє чоловіка від цього вірного супутника людини. А десь далі вчувалося кукурикання півня, що випадково прокинувся, але це було далеко-далеко, на якомусь хуторі в горах, наче відгук потойбічного світу. Довкола парубка не було жодних ознак життя, хіба іноді озветься якийсь меланхолійний цвіркун або жаба квакне із сусіднього болота, ніби їй незручно спати і вона раптово перевертається на інший бік.

Усі ті розповіді про привидів і духів, які вчитель почув упродовж вечора, тепер спадали на думку. Ніч ставала все темнішою і темнішою. Зорі, здавалося, занурювалися

в небо щораз глибше, а хмари іноді зовсім затуляли їх від очей парубка. Він ніколи ще не почувався настільки самотнім і розгубленим. Більше того, він наближався до того самого місця, про яке йшлося в багатьох оповідках про примар. Посеред дороги стояло величезне тюльпанове дерево, яке, наче гігант, вивищувалося над усіма іншими навколишніми деревами і слугувало своєрідним орієнтиром. Його гілки були неймовірно покручені й досить великі, що здавалися стовбурами інших дерев. Вони спадали майже до землі та знову здіймалися вгору. Ця місцина відома трагічною історією про такого собі Андре, котрого захопили тут у полон. Тому дерево так і називали — деревом майора Андре. Простолюд ставився до нього з повагою та забобонним страхом, частково через співчуття до долі його нещасного тезки, а частково через повір'я про дивні видовища та скорботні ридання, пов'язані з цим деревом.

Коли Ікабот дістався до цього страшного дерева, він став насвистувати. Йому здалося, що той свист отримав відповідь. Але це був лише різкий подув вітру над сухим гілляччям. Коли парубок наблизився, то побачив якусь пляму, що біліла на дереві. Він зупинився і припинив свистіти, а придивившись уважніше, збагнув, що це місце, де дерево колись розколола блискавка, і біла деревина залишилася без кори. Раптом він почув наче якийсь стогін, зуби молодика зацокотіли, а його самого аж затрясло. Але це було лише тертя однієї величезної гілки об іншу, викликане вітром. Вершник безпечно минув дерево, але далі на нього чигали нові небезпеки.

Десь за двісті ярдів від дерева дорогу вершнику перетнув невеликий потічок, який зникав у заболоченому та густо порослому рівчаку, відомому під назвою Болото Віллі. Кілька неотесаних колод, перекинутих поруч, слугували мостом через цей струмок. На тому боці дороги, де річечка входила в ліс, стояла купка дубів і каштанів, густо обвитих диким виноградом, занурена в похмуру темряву. Перейти цей міст було справжнім випробуванням. Саме тут, заховавшись між листям каштанів і виноградом, на нещасного Андре й чатували дужі йомени^[5], котрі полонили його. З того часу це місце вважалося зачаклованим, і не можливо передати відчуття школяра, котрому треба було пройти його самотійно після настання темряви.

Коли парубок під'їхав до потоку, його серце немилосердно заколотило. Він зібрав, однак, усі власні сили докупи, приострожив коня, намагаючись вихором промчати через міст. Та замість того, щоб ступати просто вперед, вперта стара шкапа кинулась убік і вперлася в загорожу. Ікабот, чий страх міцнів із кожною миттю затримки, схопив повіддя якнайдужче, і став гаряче спонукати її, але все було марно. Нарешті кінь здався, але попер на протилежний бік дороги, в гушавину терну й вільхи. Вчитель був змушений тепер вдатися й до батога, а не лише до ніг, щоб полічити сухі ребра старого Пороха, який кинувся вперед, похмуро фиркаючи, але так раптово зупинився біля самого мосту, що вершник мало не дав сторчка. Саме в цю мить чутливе вухо Ікабота вловило якийсь плескіт по той бік мосту. У чорній темряві гаю, на березі струмка, він побачив щось величезне, стиснуте та напружене. Здавалося, це якесь гігантське чудовисько готується стрибнути на мандрівника з п'їтьми.

Волосся бідоласі-педагогу заворушилося на голові. Що робити? Повернути назад і рятуватися втечею було занадто пізно. Та й який шанс був у парубка уникнути зустрічі з духом чи примарою? Бо якщо це справді була вона, то могла мчати, немов на крилах вітру. Довелося демонструвати власну хоробрість, і вершник зажадав схвильованим голосом назватися, але відповіді не отримав. Парубок повторив свою вимогу ще більш збудженим голосом. Але відповіді все одно не було. Він ще раз вперішив по боках впертого Пороха та, заплющивши очі, з вимушеним запалом взявся співати псалми. І лише тоді тривожна тінь заворушилася, видряпалася на укис й опинилася посеред дороги. Хоча ніч була така, що хоч в око стрель, постать невідомця все ж можна було якось розгледіти. Він виявився вершником чималих розмірів, що сидів верхи на чорному баскому коні. Він не робив ніяких пропозицій чи спроб порозумітися і тримався осторонь по той бік дороги, якою посунув, наче сліпий, старий Порох, здолавши свій переляк і впертість.

Ікабот не відчував жодного бажання спілкуватися з цим дивним опівнічним супутником, бо згадав про пригоди Брома Бонса з гессенським вершником, котрий гнав свого коня, сподіваючись перемогти у верхогонах. Незнайомець, однак, вів свого скакуна неквапливим алюром. Ікабот і собі пустив шкапу ступа, намагаючись відстати. Але невідомець зробив те саме. Душа парубка сховалася в п'яти, він спробував відновити свої псалмоспіви, але висхлий язик прилип до піднебіння, тому не міг промовити і слова. Щось загадкове та жахливе відчувалося в мовчанці цього химерного супутника. Скоро боязкі передчуття здійснилися. Дорога звернула догори, і силует таємничого вершника чітко вималювався на тлі неба — високий і загорнутий у плащ. Ікабот заціпенів від жаху, уздрівши, що тому бракує голови! Але його переляк зріс ще більше, коли він побачив, що голова, яка мала триматися на плечах, бовтається біля сидла! Його жах уже наближався до відчаю, ціла злива ударів посипалася на Пороха, парубок сподівався, що раптовим рухом вдасться обігнати страшного супутника. Але привид клусом помчав за ним. Так вони продиралися крізь густі зарості, а з-під копит летіло каміння та сипалися іскри, що висікалися на кожному кроці. Одяг Ікабота майорів на вітрі, він притиснув своє довготелесе тіло до шиї коня, несамовитого від такої гонитви.

Так вершники дісталися до дороги, яка впирається в Сонну Балку, але Порох, у якого, здавалося, вселився демон, замість того, щоб скакати туди, кинувся у протилежний бік і стрімголов помчав схилом ліворуч. Ці манівці вели через піщаний рівчак, приблизно на чверть милі затінений деревами, перетинали міст, підвладний бісівському поріддю, і підіймалися на зелений горбок, де стоїть біла церква.

Паніка дала переляканому верхівцю та його коневі явну перевагу над переслідувачем, але як тільки вдалося пройти половину шляху через яругу, попруга сидла молодика ослабла, і вершник відчув, що воно вислизає з-під нього. Він вхопився за луку, намагаючись з усіх сил втриматися в сидлі, але даремно. Він вчасно обхопив за шию старого Пороха, щоб врятуватися, коли сидло зсунулося на землю. Вчитель почув, як воно затріщало під копитами коня його переслідувача. На мить він жахнувся через

майбутній гнів Ганса ван Риппера, котрий обов'язково осатаніє, адже це було його святкове сидло. Але для дрібних страхів не залишалось часу. Примара вже майже наздогнала парубка (який і так був не надто вправним вершником), а він відчайдушно намагався не звалитися, сповзаючи то на один бік коняки, то на інший, а іноді бився об гострі виступи її хребта, остерігаючись, щоб той не роздер його навпіл.

Відкритий просвіт між деревами тепер збадьорив утікача надією на те, що до церковного мосту вже майже рукою подати. Мерехтливе відображення срібної зіроньки у воді струмка свідчило, що парубок таки не помиляється. Він побачив стіни храму, що нечітко білили між деревами. Згадав про місце, де зник примарний суперник Брома Бонса. "Якщо зможу дістатися до цього мосту, — подумав Ікабот, — то буду в безпеці". Аж тут вчитель почув, як чорний скакун фиркає вже майже за ним. Йому навіть здалося, що відчуває на спині його гарячий подих. Ще один судомний удар по ребрах, і старий Порох опинився на мості й уже гупав копитами по лунких дошках. Так вдалося дістатися на інший бік. Нарешті Ікабот зважився кинути погляд позад себе, щоб подивитися, чи перекинеться його переслідувач, як подейкували, на хмару сірки та вогню. Натомість побачив, як привид підіймається в стременах і кидає в нього своєю головою. Ікабот намагався ухилитися від цього жахливого снаряду, але не зумів. Голова вдарилася в його череп із вражаючим тріскотом, вершник упав на землю, а Порох, чорний огир і примарний вершник пролетіли повз нього, як вихор.

Наступного ранку стару коняку знайшли без сидла, з обірваною вуздечкою під ногами, як та мирно щипала траву біля воріт ферми. Ікабот на сніданок не з'явився. Настав обід, але квартиранта так і не було. Підлітки зібралися в школі і безтурботно вешталися на березі річки. Але вчитель не давав про себе знати. Ганс ван Риппер відчував неспокій за долю бідного Ікабота і свого сидла. Влаштували піші пошуки, і після ретельного дослідження вдалося натрапити на слід зниклого. На одній частині дороги, що веде до церкви, знайшли сидло, усе в болоті, сліди кінських копит, що глибоко відбилися в ґрунті — далєбі, вершники мчали з несамовитою швидкістю — і простежувалися аж до мосту, за яким на березі широкої частини потічка, де він глибшає, а вода стає чорнішою, виявили капелюх нещасного Ікабота, а поруч із ним — репнутий гарбуз.

Пошукали ретельніше, але тіла вчителя не виявили. Ганс ван Риппер, який мав розпорядитися його майном, пильно оглянув згорток, в якому містилися всі скупі скарби вчителя. Вони склалися з двох із половиною сорочок, двох хусток на шию, кількох пар вовняних шкарпеток, старих вельветових штанів, іржавої бритви, книги псалмів із купою собачих вух^[6] і зламаного камертона. Щодо підручників і шкільних меблів, то вони належали громаді, за винятком "Історії чаклунства", "Альманаху Нової Англії" Метера і сонника, в якому знайшли аркуш паперу, дрібно списаного каракулями, що свідчило про численні спроби написати оду на честь спадкоємиці ван Тасселя. Ці магичні книги та поетичні потуги негайно були засуджені до спалення Гансом ван Риппером, котрий із того часу вирішив більше не посилати своїх дітей до школи, зауваживши, що ніколи не було нічого путнього з того читання та письма. Щодо

грошей, то напередодні вчитель отримав свою квартальну плату, тому, очевидно, мав їх при собі на час свого зникнення.

Ця таємнича подія викликала багато балачок у церкві наступної неділі. У храмі, біля мосту та в місці, де знайшли капелюха і гарбуз, збиралися юрби роззяв і пліткарів. Розповідали про Бровера, Бонса і багатьох інших нещасливців. А коли старанно оглянули все і порівняли з поширеними оповідками, то похитали головами і дійшли висновку, що Ікабота забрав гессенський вершник. А оскільки той був парубком і нікому не заборгував, то ніхто собі ним і не переймався. Школу перенесли в інший закуток місцини, і тепер там царював інший педагог.

Правда, один старий фермер, котрий через кілька років побував із візитом у Нью-Йорку і розповів мені ці моторошні історії, привіз додому звістку, що Ікабот Крейн живий і що вибрався звідси, частково наляканий примарами та люттю Ганса ван Риппера, а частково через те, що панночка дала йому відкоша. Парубок начебто перебрався в далекі краї, де тримав школу і водночас вивчав право, був допущений до адвокатури, став політиком, балотувався в депутати, дописував у часописи та, нарешті, був обраний мировим суддею. Своєю чергою, Бром Бонс, незабаром після зникнення суперника, повів із переможним виглядом квітучу Катріну до вітваря, але щоразу сіпався, коли розказували історію Ікабота, і завжди гучно реготав при згадці про гарбуза, що збурювало підозри, ніби він знає про цю справу більше, ніж каже.

Місцеві кумасі, які вважаються найкращими суддями в таких питаннях, і досі переконані, що Ікабота забрали звідси якимось надприродним способом. Цю улюблену історію часто розповідають взимку біля вогню. Міст, як ніколи раніше, перетворився на справжній об'єкт забобонного страху. Це й можна назвати причиною того, що дорога через нього згодом занепала, тому тепер до церкви можна було пройти лише повз ставок мельника. Будівля школи, яка стояла пустою, незабаром завалилася, і, як подекують, там оселився дух невдахи-педагога. І не одному молодик, котрий вертає з-за плуга додому літнього вечора, часто вчувається його голос у далечині, що меланхолійно співає псалми посеред спокійної тиші Сонної Балки.

Постскриптум

Написано особисто рукою пана Нікербокера

Ця історія передана майже слово в слово, як я її почув на міських зборах у стародавньому Манхеттені, де були присутні наймудріші та найвідоміші бюргери. Оповідач був приємний, хоча й потріпаний на вигляд джентльмен у картатому костюмі з трохи кумедним обличчям. У мене були серйозні підозри, що він бідує, бо аж зі шкіри пнувся, щоб бути цікавим. Коли він закінчив свою розповідь, почувся схвальний сміх, особливо з боку двох-трьох старших службовців, котрі більшу частину часу куняли. Був там однак ще один високий, сухий старий пан з навислими бровами, котрий зберігав серйозне і доволі незворушне обличчя, час від часу складаючи руки, схиляючи голову і втуплюючись у підлогу, наче від сумнівів. Це був один із тих сторожких людей, котрі ніколи не всміхаються, якщо тільки немає для цього хорошої підстави, що докази і закон — на їхньому боці. Коли веселощі решти компанії вляглися і настала тиша,

незнайомець спер одну руку на підлокітник свого крісла, а другою взявся у бік, та легким, але дуже наполегливим рухом голови і насупленими бровами став вимагати пояснити, яка мораль цієї історії та що вона має доводити.

Оповідач, котрий якраз підносив келих вина до своїх губ, щоб освіжитися після такої важкої праці, завмер на мить, поглянув на пана, котрий звернувся до нього, з виглядом безмежної поваги, повільно опустив келих на стіл і зауважив, що ця історія має на меті цілком логічно довести, що немає таких ситуацій у житті, які б не мали своїх переваг і позитиву, якщо не втрачати почуття гумору; що чоловік, котрий змагався з примарою, особливо не постраждав; якщо сільському учителю і відмовить принцеса, то це все одно буде підвищенням його статусу.

Обережний старий джентльмен ще дужче насупився від таких слів, помітно спантеличений вишуканим поясненням, до якого вдався чоловік у картатому костюмі, з тріумфом поглядаючи на свого опонента. Врешті-решт старигань зауважив, що все це дуже добре, але він усе одно вважає історію доволі дивною і що в кількох питаннях у нього є сумніви.

— Уся справа у вірі, сер, — зронив оповідач, — і якщо вже на те пішло, то я й сам не вірю навіть у половину розказаного.

Д. Н.

[1] Гессенські солдати — німецькі найманці, котрі брали участь у Війні за незалежність США.

[2] Крейн (англ.) — журавель.

[3] Бонс (англ.) — кістки.

[4] "Олі коек" — традиційні голландські пироги.

[5] Йомени — вільні дрібні землевласники в феодальній Англії, котрі самостійно обробляли землю.

[6] Собачими вухами в давнину називали загнуті сторінки.